

אמנם "כל טוב" - אבל אין כסף

את ברת'שלום (אחר כך: איחוד). נשיאותו נפסקה עם מותו בגיל 71, באוקטובר 1948.

נשיאותו של הנשיא השני נפסקה בצורה יותר מקורית: אחר שבעל הרכון הבריטי (אך יליד רוסיה) פרופסור זליג ברודצקי, 65, מנהיג ציוני ופרופסור למטמטיקה שימושית, שהצטיין במחקרים שביצע לחיל האוויר המלכותי, שימש נשיא משך קרוב לשנתיים, התפטר במכתב חריף ביותר, בן 2500 מילים, שמתחילתו: האשמת עוורו בחתימה תחת מעמדו.

אם כי מור נטל לידו סמכויות יותר גדולות (גם בתוקף היותו, נוסף לנשיא, רקטור) מאשר ברודצקי תבע, אין להניח כי משהו ינסה לחתור תחתיו. יליד רוסיה, שגדל בחצי-האי קרים (בו כתב טרגדיה רוסית שגיבורה היה יהודה המכבי), זיהתם באוניברסיטאות גרמניות בתרבות המורה הקדום ועליו ארצה בגיל 23 ישר לחפירות ארכיאולוגיות ולהוראה באוניברסיטה, סיגל לעצמו יכולת-עבודה רבה, כושר אירגון למעשה מבינוני וידידות אישית הוקדק עם חשבוני הפקידים והמורים באוניברסיטה.

מאז קיבל לידיו את מושכות האוניברסיטה החל בסדר-יום הפותח בשבע ושלושים בבוקר, מסתיים לעתים קרובות רק בחצות הלילה. סובלת מכך בעיקר משפחתו המורכבת מאשתו דינה, אחות נשיא המדינה יצחק בן צבי, שעבדה בבנק עד הבחר בעלה לתפקיד נשיא (במשכורת הגובלת ב-300 ל"י לחודש) ובגו היתד אורי (חורו עם דורית), סטודנט האוניברסיטה בן 20, שהתפרסם בארגון קבוצת-נעל בשם "לנד (חורו עם נכד), שסיסמתה היתה, "איחוד העם מול פיצוץ תרבותי ולאומי", בטאונה — ארבעה עקרוני סטנדרט נשיא השם המלהט אש, וראשה — אורי מור שבהר לעצמו תואר של נגיד ושם חוש ומתחרו: אייראל נרגל.

קודם - דברים. אחר - כסף.

הדבר הכמעט יחיד לו מתפנה מור כיום, הוא האוניברסיטה העברית שעיקרה העיקרית כרגע היא המחסור בכספים, שישמשו מנוף להמת רמתה האקדמית של האוניברסיטה (על ידי משיכת מורים מחוץ לקבלת אנשי מדע ישראליים במשכורת מתאימה), יאפשרו את פיתוחה ויקלו את גורל הסטודנטים וכמובן את ביצוע תוכנית-הנעק לבניין קריית האוניברסיטה במרכז ירושלים, במקום הר הצופים המנותק (מחר משוער של קריית האוניברסיטה 12 מיליון דולר, ו-12 מיליון לירות).

מזה, שאפילו עכשיו לא נטש את סוריו בארץ לשם ביקורת על הפירותיה, או את חמשת השעורים שהוא נותן לתלמידיו באוניברסיטה (אחד מהם: "החברה והכלכלה בימי הביניים הראשון ובזמני שיבת ציון"), החל מטפל בכל ענייני האוניברסיטה במירצו השופע, ובאופטימיות (לעתים מופרזת), כשהוא מבכר להשגיח על כל פרט אישית, מתנגד להצעות ערטיקאות, מעריך מעשה (לעדין טיילהבר, סרן צה"ל ואיש הספורט של הסטודנטים, אמר: "קודם תעשו דברים ואחר תדרשו כסף!"), שומר במאד על הפרסטיגיה האישית שלו ורש האוניברסיטה. אם כי הוא מרבה לחייך, הוא עומד על שלו בפיסקות יתירה — וגם ברוב מלים. כיוון שהחלט לנצל כל רגע, הנתיב בימיו הראשונים כנשיא שיטה מהירה לקיצוב פגישות: את אורחו היה מושב בקירוב אליו ואחר זכות מספר של שיחה היה מציץ עליו בעיניו הירוקות-חומות דרך משקפי הקרן השחורות שבו קם לקראתו, טופח על כתפו, מפתים "כל טוב!", שהוא אחד מביטוייו המקובלים, בצרף לעיתים "הכל יסתדר!" הלא-יפחות שכיח אצלו, ומלווה את אורחו לדלת.

בין 450. לא הגרועה

מור זוכר היטב את המור ראש המכון ללימודים בבוהים באוניברסיטה פרינסטון באמריקה: "השם ירושלים ידוע בעולם. או שתהיה שם אוניברסיטה ממודרגת ראוהנה או מוטב שגמרי לא תהיה". ואם כי האוניברסיטה העברית עדיין אינה אחת המשוכחות ב-450 אוניברסיטאות העולם הרי אינה מן הגרועות שבהן: הסגל האקדמי 455 האיש, כולל מנהל עוזרים מדעיים, מדריכים ומורים 161 פרופסורים ומרצים (ובין הפרופסורים רק פרופסורית אחת — פרופסור (בבוטניקה) סטרנה רייס, ורק פרופסור-צבאי אחד — פרופסור (למטמטיקה) אריה דבורצקי הצעיר, 35). רב בניהם מספר אנשי המדע בעלי שם עולם כפרופסור (למקרא) יחזקאל קאופמן (תולדות האמונה הישראלית), פרופסור (למדעי המזרח) ליאור אריה מאיר (פרופסור-אורח קבוע כמעט באוקספורד, המרצה על אמנות וארכיאולוגיה של המרחב), פרופסור (להיסטוריה) ריכרד קבנר, שמתאמר על תולדות הכתר הבריטי שודר בפירוט מלא ביום ההכתרה על-ידי שרות השודר הבריטי, פרופסור (למשפט אורח) גילוי טוסקי, פרופסור (לפריזולוגיה) שאול אדלר.

האוניברסיטה לא הסתפקה באיכות, דאגה גם לכמות. בניגוד לשבעה המדעים (נדוק, תורת ההגיון, דיאלקטיקה, שבון, אסטרונומיה, גיאומטריה ומוסיקה) שולמו באוניברסיטה סיסות הראשונות שקמו לפני 800 שנה, מגישה האוניברסיטה העברית לשוחרי המדע בעשירי פוליסות (רוח, טבע, חקלאות, רפואה, משפטים וחברה) כתשעים מקצועות לבחירה (ביניהם: פזרית, רוסית, מדע הקרקע, מחלות עור ומין).

בתוכנית הקמת פקולטה שביעית — לאמנות ומחלקה לרפואה וטרינריה, לא רק המחסור בכספים הוא המפריע למימוש התכנית, כיום גם המחסור בכוח-אדם, אחת הסיבות העיקריות שבגללה אין ראשי האוניברסיטה תולים אמונה רבה בהצלחת אוניברסיטה תל-אביבית, לכשתקום.

יחד עם 2850 הסטודנטים שנתכנסו השבוע בשלושים בני-העברית, החל גם גבר שחוח קומה, בעי שער מקריה ומכסיה את השנה האקדמית העשרים ותשע של אוניברסיטת ירושלים. היה זה פרופסור בנימין זאב מור, 46, נשיאה השלישי של האוניברסיטה העברית.

כשנועד לפני שמונה חודשים תבר-הנאמנים של האוניברסיטה, קבוצת אישים ישראליים ובינלאומיים המהווים את סמכותה העליונה של האוניברסיטה לבחור בנשיא, לא היה ברור כלל מי יזכה בעמדה הרמה. יושב ראש חבר הנאמנים, איש המעשה ד"ר גורג חיייה, שעשיון גייר אמריקאי שעסקו אינם מפרקים לו לשמש מרצה לסוציולוגיה של אמריקה הלטינית באוניברסיטת קולומביה הניו-יורקית, החליט לגשת לבחירה מבלי שאי-החזרות תפריע לו בהרבה. אחר שנתברר מעוט סיכוויהם של שני נוסאי הרוכזים האמריקאים, ד"ר אבא הליל סילבר, מקרב הרפובליקאים, ומנהיג ציוני אמריקה שהודח מתפקידו, וישראל גולדשטיין, יושבראש הקונגרס היהודי העולמי, ששימש כנשיא הקקלי בארצות-הברית ויחד קודם לכן אוניברסיטה יהודית (ברנדייס) בארצות הברית, נמצא כי גם יהודי אמריקאי מפורסם שלישי, הארכיאולוג ג'סטון (הירדן) גליק, נשיא ההיברו יוניון קולג', אינו בא בחשבון — הוא ביכר להשאר בארצות-הברית, לבקר בישראל לחפירות ארכיאולוגיות בלבד.

בועלים אפודות. גרביים צהובות

באין ברירה ניחח הרכון הישראלי. שוב הצטמצמה המועמדות בשלושה: בוקלה לרמטכ"ל מלחמת-העצמאות, רב-אלוף יעקב דורי, שאז קיבל לידיו את הנהלת התכנית, החל זה מורה, יעקב רביאלוף ערבי (**), רב-אלוף יגאל ידין, השני של צה"ל, מוכ"ר האוניברסיטה העברית (לארכיאולוגיה, היסטוריה, שפה ו-גרות ערבית (**)), רב-אלוף יגאל ידין, הילט על עצמו גם הנישואים. ידין, שבעת הברורים המוקדמים טרם התפטר לא היה הצבאי, ביכר להשאר מפקד הצבא. מלבד זאת נבחרו מועמדותו (שנשמרה בסוד) בהתנגדות מרצת מצד הסגל האקדמאי, שלא רצה באיש כה צעיר — אף כי דוד בן-גוריון עצמו ניהל את פעולת הגיוש. בכך הצטמצמה הברירה לשניים: האחד היה סגן הנשיא האקסקוטיבי של האוניברסיטה זה 18 שנה, יוצא-גרמניה, ד"ר (לכלכלה ומדעי-החברה) דוד וורנר סנטור, לשעבר חבר הנהלת הסיכנות, איש הגרונט בארופה נושא משרה מנהלתית גבוהה במפעל הסעד של יהודי גרמניה הטרומ-היטלרית, שנפטר החודש בעת מסע לימודים בארצות-הברית. סנטור היה רוק נמוך-קומה וממושקף, שלוכחו נזקפת פתיחת האוניברסיטה שנשארה בלא בית ובלא סטודנטים. במאי 1949, חודשים אחר סוף המלחמה, הוא אהב את האוניברסיטה מעל לכל (כשנשתיימה אחת מביהמות הסטודנטים השכיחות בערב יום חמישי בשבוע, הודיע לנציגי הסטודנטים: "אבל, תלמידים מתחילים מחר... על האוניברסיטה להיות פתוחה").

הברירה הגישה היתה ראש הסנאט (המועצה האקדמית) של האוניברסיטה, הרקטור (מונה לטינו, שפירוש מדין) פרופ' בנימין זאביי, מור, ארכיאולוג. הסטודנטיו חוקר הארץ שעד לפני שלוש שנים שנים כשהוא מרצה שכל פרסומו היה בהפירות מוצלחות, ורבות ממצאים כבית שערים (מזרחית לחיפה), בית ירח (על שפת הים) ותל-קיסילה (צפונה מתל-אביב), כשהגיעה השעה להציע מועמד לנשיאות יש להניח את חורו סנטור, שביכר להמשיך לנהל את העניינים מאחורי הקלעים, נדרו והציע לנשיאות את מור, שגיסו, יצחק בן-צבי נבחר לנשיא המדינה כמה שבועות קודם לכן.

לגיסו של הנשיא שנבחר לנשיא צורף סגן-נשיא שני (נוסף לסגן האקסקוטיבי סנטור), שהוא אינו איש מדעי הרוח כמור כי אם ידין (מונה לטינו לראשה האקדמי של פקולטה, שפירושו ראש-עשרה) הפקולטה למדעי-הסבע, פרופסור לפיזיולוגיה צמחים וקצין החטיבה היהודית הלוחמת, יליד צפת בן 50, מיושא אבן-ארי, שהתפרסם בהצלחתו בגידול הכלוריה (צמח נושא מזון עשיר ביותר לבעלי-חיים, הדרוש מינומם קרקע ומים, שאם גידולו בשהו יצליח כפי שהצליח במעבדה, יחסור מטבע עור זר בו המוצא כיום על יבוא יספיק), באשתו הצעירה, היפהפה שהביא עמו לפני ארבע שנים מסע-לימודים והשתלמות בדרום-אמריקה, ובתלבושו חיו הלא-אקדמית במיוחד (דוגמה: חליפת ספורט, אפודה משוכצת ורביגונית, גרביים צהובות, נעליים אפורות)

במרגיה רוסית. יהודה המכבי

שני קודמיו של בנימין זאב מור היו יהודה לייב גנגס, בעל דרכון אמריקאי, רב פרוזי וד"ר לפילוסופיה, פציפיסט שהתנגד לכניסת ארצות-הברית למלחמה בשנת 1917, יליד צ'רנוביל, שהתגורר כנשיא האוניברסיטה העברית (משך 23 שנים מ-1925 עד 1948 תחת התואר "גנדי", לאחר מכן — "נשיא"), ליד שער הפרחים שבחומת העיר העתיקה, הטיף להסכם עם הערבים, צידד במדינה דו-לאומית, לשם כך יסד

• שימש כאחד משלושת כוהני הדת בטכס הכתרתו לנשיא של זווית איינהארד.
• עבודת-הגמר לקבלת תואר המוסמך: הצבא בארץ בתקופת הנתיך, כתובות ערביות עתיקות בארץ-ישראל.
• יום ששי בשבוע, בעל עמדות שונות מההוראה.
• השם הפרטי ניתן על ידי האב הציוני, בעל בית דפוס, לזכר בנימין זאב הרצל, שם המשפחה הוא עברור השם "זיילר ונלקח מספר איוב — הוא שם אחד הכוכבים.

נשיא-אוניברסיטה מור

„מדינה המקיימת חיינו. חייבת לדאוג לסטודנטים“

לעומת מחסור כוח-אדם זה קיים בזכו בכוח-אדם מסוג אחר. אמר אחד הפרופסורים בראותו את הסטטיסטיקה של חלוקת הסטודנטים בפקולטות (משפטים — 746, חקלאות, בארץ המשועת למומחים חקלאיים — 130): „(באוניברסיטה) יותר מדי סטודנטים שאינם יודעים לאן הם באים, וכאשר הם באים — אינם יודעים מה שהם עושים, ואחר שהם עושים — אינם יודעים לאן הם הולכים.“

למניעת זיכרון יקר זה, הנהיגה האוניברסיטה את לימודי התואר הראשון, בהם ניתנת, משך שלוש שנים, השכלה כללית ומקצועית (תוך דילול מתמיד, בעזרת בחינות) לסטודנט. רק אלה שסיימו לימודיהם בהצלחה (בציון טוב) זכאים להמשיך, תוך הדרכה והשגחה אקדמית קפדנית, בלימודי התואר הגבוה (מוסמך למדעים), שבעליו הם שכבת החוקרים והמלומדים הצעירים, עליה גאות האוניברסיטה.

המכנה המשותף: כסף

אין הסטודנטים מופרעים במיוחד על-ידי אחד הדברים בהם שונה האוניברסיטה מאחרות — מיעוט הקשר בין הסטודנטים לסגל האקדמי מחוץ לשעות ההוראה. הם מופרעים יותר על-ידי ייחוד אחר: קשייהם הכלכליים המיוחדים. הסטודנט הממוצע, שגילו הוא 23, שכל שני הוא צבאי, כל חמישי — עולה חדש, יוצא אחת מ-52 ארצות (בניהן: ניו-זילנד, ברזיל, ואפגניסטן), זקוק לפחות ל-60 לירות דמי-קיום לחודש. לסטודנטים החיילים להתקיים על עמל כפיהם (חובה החלה, כנראה, על כל סטודנט שני) פתוחות מעט עבודות פקידות, הוראה, הדרכת נוער ועבודה גופנית (שלא דובר על עבודות מיוחדות לכמכירת אגרות פייס, מגמה מרווחת סטודנט אחת עד 70 ל"י לשבוע) ומספר זעום של טיפונדות מחייה מטעם האוניברסיטה העברית (סכום מכסימלי: 400 ל"י לשנה).

אין הסטודנטים באים יותר בתלונה מיוחדת אל האוניבר-סיטה המתלבת במעוט כספיהם (מתקציבה בן שלושה המליון מכסה הממשלה שליש אחד בלבד, בהשוואה לממשלה הבריטית, למשל, המכסה שלוש רבעים מתקציבי האוניברסיטאות הבריטיות), אלא תובעים הבטחת סטיפנדיות-מחיה מהממשלה, שהרכיבה רק בראשית שנות-הלימודים הזאת ועודות המסבלות בבעיות השונות של הסטודנטים, על-מנת להבטיח נביטתו של גרעין אנשי מדע, הוראה ופקידות גבוהה למדינה.

כדי להבטיח זכות הלימוד הגבוה לכל צעיר מוכשר, בלא להתחשב במצבו הכלכלי, יש צורך בלפחות 1000—800 סטיפנדיות-מחיה. מכיוון שהממשלה הסתפקה בעזרה להקמת שיכון ומעדת סטודנטים, החלו בפניות לגופים ציבוריים. התוצאה הראשונה: חמש סטיפנדיות מטעם עיריית ירושלים, שלושים (מובטחות) מהסגירות המורים.

כתב נשיא השני של האוניברסיטה, זליג ברודצקי (שנח על סטיפנדיות צירוניות וממשלתיות באנגליה מגיל 12 עד 23): „כשם שהמדינה מקיימת את חייליה, כן היא צריכה לקיים את סטודנטיה, כי היא זקוקה להם.“ פתרון בעייה זאת, הקמה מהירה של קריית האוניברסיטה והעלאת גופת של רמתה האקדמית הן שלוש משימות-היסוד, בעלות המכנה המשותף כסף, אותן ישתדל לפתור בנימין זאב מור, משך עשר חודשי כהונתו הנותרים כנשיא (שאיך להאריכם אלא ב-24 חודשים נוספים, לכל היותר).

• ייצא 1909: יום הטיסה שהוחזק לראשונה באביב 1953. בהתייגותו השתתף גם הסופר פרופסור כהן-חובשים כובע סטודנטי עשירי קרטון חום. הסטודנטים של מדעי הרוח בחרו בצבע אדום, טבע חקלאות — ירוק, רפואה — כחול ומשפטים — צהוב.